

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

Majda Milevoj Klapčić

**Razvijanje predčitalačkih navika u djece predškolske dobi
s osvrtom na radionicu za roditelje održanoj u Dječjem vrtiću
“Pjerina Verbanac” u Labinu
(diplomski rad)**

Mentor: Ana Barbarić

Zagreb, 2009.

Za Mateju i Marka, moje najdraže čitače

Zahvale

Veliko hvala tetama Ines i Doris iz Dječjeg vrtića "Pjerina Verbanac", iz Labina, što su "Cipelićima" prenijele ljubav prema knjizi. Posebno hvala teti Ines što mi je omogućila održavanje radionice za roditelje njezine vrtićke grupe, bez čega ne bi bilo ovog diplomskog rada.

Posuđivanje velikog broja slikovnica i knjiga za roditelje ne bi bilo moguće bez vrsnih knjižničarki Gradske knjižnice Labin gospođe Nevije i gospođe Nataše, pa velika hvala ide i njima.

Hvala i mojoj najboljoj ravnateljici gđi. Mireli Vidak na opravdavanju svih izostanaka s radnog mjesta za vrijeme ispita i izrade diplomskog rada. Vi ste maherica za cjeloživotno učenje.

Kolegicama i kolegama iz OŠ "Ivana Gorana Kovačića" u Čepiću hvala na zamjenama i podršci, naročito Dolores koja me više neće pitati kako stojim s diplomskim.

Mojoj dragoj Branki hvala na podstrecima i poticajima, Gabi za "bilo bi ti vrijeme", Veri na vjeri, Danielu na zabavnim izletima u Zagreb, na ispite i predavanja, Hasniji na moralnoj i fizičkoj pratnji, Nedjeljku na informatičkoj podršci...nekim novim prijateljima koje sam putem stekla (Karin), i nekima koje sam putem izgubila (Aleksandra), svima koji su mi čuvali djecu dok sam studirala i učila – Gracijeli, noni Nadiji i nonu Marijetu, pranoni Aliče.

Najviše hvala mami i Robiju.

Sadržaj:

UVOD	5
1. VJEŠTINA ČITANJA.....	7
1.1. Faze usvajanja tehnike čitanja	9
2. ČITAČKE VJEŠTINE.....	11
2.1. Darovitost i čitanje	11
3. VAŽNOST OKRUŽENJA ZA RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA: RODITELJI, VRTIĆ, KNJIŽNICA	14
4. PREDČITAČKE VJEŠTINE.....	16
4.1. Uloga obitelji u razvijanju predčitačkih navika	19
4.1.1. Svakodnevno čitanje djetetu	23
4.1.2. Poticajno čitanje.....	23
4.1.3. Čitanje pjesmica.....	25
4.2. Čitanje u vrtiću.....	26
4.2.1. Poticanje početnog čitanja	27
4.2.2. Velike slikovnice	29
4.2.3. Interaktivne tabele	30
4.2.4. Tisak koji nas okružuje	31
4.3. Knjižnica kao mjesto poticanja predčitalačkih navika	33
5. PROJEKTI ZA POTICANJE ČITANJA U DJECE PREDŠKOLSKE DOBI....	35
5.1. Čitajmo im od najranije dobi	35
5.2. Nati per leggere.....	36
6. RADIONICA U VRTIĆU – TIJEK I OSVRT	38
ZAKLJUČAK.....	41
LITERATURA.....	42
PRILOG: PREZENTACIJA S ODRŽANE RADIONICE S FOTOGRAFIJAMA..	43

Uvod

Poticaaj za samu temu diplomskog rada došao je iz životnog okruženja. Djeca su mi još bila predškolci kad sam upisivala fakultet čiji je ovaj diplomski rad vrhunac a ujedno i kraj, njihov je doticaj sa knjigom bio poput onih u mnogim izvorima ovdje navedenim, a imali smo i dobru logistiku u vrtiću. Nažalost, gradska knjižnica u našem gradu ima mali dječji odjel, što će se u budućnosti izgradnjom nove knjižnice drastično promijeniti i poboljšati. Dotad, smatram da roditeljima, u ovom slučaju putem radionica u vrtiću treba ponuditi tj. objasniti putem vlastitog iskustva što znači rano čitanje za malo dijete i prednosti ranog druženja uz knjigu i s knjigom.

Novija psihološka istraživanja procesa čitanja pokazuju da je za pravilan razvoj čitačke vještine nužna priprema, koja započinje od djetetova rođenja i uvelike ovisi o tome koliko i kako odrasli okružuju dijete govornim i pisanim sadržajima i privikavaju ga na njihovo razumijevanje i korištenje.

Razvijenost predčitačke vještine ovisi o kvaliteti okruženja koje djetetu nudi primjere korištenja pisanog jezika te može biti jasan znak hoće li dijete imati teškoća u čitanju u školi, pa i u odrasloj dobi. Stoga se sve veća pozornost pridaje njihovom pravilnom razvoju prije škole i njihovoj zastupljenosti u predškolskim programima rada u obitelji i vrtiću a i u samoj knjižnici.

Na pravilan razvoj predčitačkih vještina utječe kvalitetno i pisanim sadržajima bogato dječje okruženje, ali i poučavanje koje će olakšati i glasovno osvješćivanje i primjenu abecednoga načela.

Prema tome, brigu o razvoju predčitačkih sposobnosti valja započeti od rođenja, a najkasnije od djetetove treće godine. Međutim, to nikako ne smije biti sustav, tj. mehaničko podučavanje, već mora proizlaziti iz svakodnevnih dječjih aktivnosti i igre, te komunikacije s odraslima. Odrasli pojedinac (najčešće roditelj) tumači i posreduje u djetetovu cjelokupnom iskustvu s dijelovima svijeta s kojima se ono susreće.

Dijete živi u ozračju u kojemu sve primjećuje i nastoji oponašati. Oponašati će roditelje kad čitaju ponekad okrenuvši knjigu naopako i uočiti će kada roditelji razgovaraju o onome što su pročitali, žive s knjigama, posuđuju i donose knjige iz knjižnice, kupuju knjige i slikovnice, postupaju s knjigama s poštovanjem i ljubavlju.

Dijete će puno lakše i brže razumjeti važnost i smisao čitanja ako je okruženo odraslima koji redovito čitaju i služe se tiskanim materijalom, ako u svojoj vrtićkoj grupi ima kutić za čitanje i izbor tiskanog materijala.

Knjižnica u susjedstvu mora djetetu postati blisko i poznato mjesto, kamo ga roditelji redovno vode sa sobom, te ga ostavljaju da prelistava knjige u dječjem odjelu dok oni sebi izabiru knjige za čitanje. Kad dijete zaželi ponijeti neku od slikovnica sa sobom, roditelj će mu ponuditi da ga upiše u knjižnicu.

Uloga knjižnica u jačanju roditeljskih kompetencija vrlo je važna budući je knjižnica jedno od najpoželjnijih mjesta za provođenje predškolskih programa i za djecu, i za roditelje. Od roditelja se očekuje da bude dobro informiran o svemu što društvo pruža u pogledu djetetove skrbi, odgoja i obrazovanja te da je u stanju odabrati ono što najbolje odgovara potrebama djeteta. Također roditelj treba razvijati partnerstvo s onima koji izvan obitelji skrbe o njegovu djetetu, odgajaju ga i obrazuju. Cilj je takve suradnje dobrobit djeteta, ali i zadovoljavanje potrebe odraslih za informacijama i podrškom.

1. Vještina čitanja

Čitanje je vještina koje je u suvremenom svijetu nužna za opstanak i posljedica je kulturnog, a ne biološkog razvoja čovjeka. Pri čitanju se čovjek služi nizom različitih kognitivnih sposobnosti, od kojih svaka sudjeluje u jednom dijelu, fazi ili aspektu aktivnosti čitanja.

Smisao čitanja je razumijevanje poruke koju je pisac ostavio u pisanom obliku, obliku koji su pisac i čitatelj prije prihvatili kao zajednički. Poruka sadrži simbole, zamjene za riječi složene u rečenice koje iznose smisao poruke.

Slikovno pismo – logografski sustav je najstariji način prikazivanja riječi u pisanom obliku u kojem svaka riječ ima svoj posebni simbol, najprije sliku, pa znak. Logografski sustav je vrlo složen jer zahtijeva pamćenje mnoštva znakova, postupno se usavršavao preko slogovnog sustava do suvremenog abecednog sustava.

Abecedni sustav temelji se na glasovnom načelu: svaki pisani znak (grafem) predstavlja glas ili skup glasova (fonem) tj. onu jedinicu riječi koja ako se promijeni mijenja značenje riječi. Ovaj sustav, za razliku od logografskog sustava (riječ-znak) zahtijeva niz složenih procesa među kojima je nužna raščlamba riječi i to u glasovne jedinice – foneme i u vizualne jedinice – grafeme.

U abecednom sustavu aktivnost čitanja sadrži procese čija je svrha njegov posljednji dio – otkrivanje značenja, smisla cjeline, a temeljni dio je dešifriranje, tj. ispravno uočavanje veze grafem – fonem čija pograšna percepcija mijenja smisao napisanoga.

U osnovi čitanja nalaze se psihološki procesi koji su rezultat mnogobrojnih istraživanja samog procesa čitanja. Iz njih je proizašlo nekoliko modela koji objašnjavaju kako u ljudskoj svijesti teče proces obrade podataka pri čitanju: od opažanja napisane riječi do razumijevanja njezina smisla i poruke.

U suvremenim je modelima istaknuto nekoliko temeljnih spoznaja o procesu čitanja:¹

---

¹ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb : Školska knjiga, 2002. Str. 16-17.

1. Čitanje je složeni proces obrade podataka u kojemu istodobno sudjeluju procesi jednostavne obrade (tehnika čitanja) i viši procesi obrade (razumijevanje pročitano).
2. Čitanje se ostvaruje korištenjem vida i sluha. Istodobno se odvijaju procesi obrade slušnih i vidnih reprezentacija materijala koji se čita.
3. Kritična faza u procesu čitanja jest pretvaranje slova u glasove (tehnika čitanja). Zbog toga je u učenju čitanja bitno učenje korespondencije između slova i glasova i pravila njihove zamjene (abecedno načelo).
4. Da bi čitač mogao primijeniti abecedno načelo, nužno je da može uočiti od kojih se glasova (fonema) sastoji riječ. To znači da može provesti glasovnu raščlambu riječi, tj „u glavi“ čuti glasove u slijedu kojim su poredani u riječi – glasovna sinteza.
5. Tijekom vježbanja tehnike čitanja (prepoznavanja i pretvaranja slova u glasove te povezivanja glasova u riječi) neprestano se odvijaju procesi razumijevanja značenja riječi, rečenice i cjeline testa. Strpljivom vježbom, postupno, tehnika čitanja potpuno se automatizira tj. dobar čitač više ne mora riječ čitati slovo po slovo, nego je prepoznaje kao cjelinu.
6. Svrha početnog učenja čitanja jest ovladavanje tehnikom čitanja kako bi ona postala automatska vještina koja će se „izgubiti“ iz svijesti čitača. Na njezino mjesto mora doći proces traženja, pronalaženja i pamćenja smisla i sadržaja rečenice i cijeloga teksta.

1.1. Faze usvajanja tehnike čitanja²

1. Faza cjelovitog prepoznavanja

Pri učenju tehnike čitanja dijete mora najprije razumjeti korespondenciju između cijele riječi i njena značenja, tj. napamet uči značenje cijele napisane riječi. To je logografska strategija koja je tipična za početničko čitanje: cijela napisana riječ znak je za izgovorenu riječ. Kad se tako naučene riječi nalaze uklopšljene u cjelinu teksta, dijete može „čitati“ tekst prepoznavajući naučene riječi i pogađajući po smislu ostale riječi pritom čineći mnoge pogreške. Riječ koju prvi put susreće pogađa prema mogućem smislu cjeline rečenice, a ako riječ stoji sama za sebe, ne može je ni pogađati.

2. Faza početne glasovne raščlambe

Nakon uočavanja značenja cjelovite riječi, dijete počinje obraćati pozornost i na slova – glasove koji tvore riječ. U pogađanju nepoznatih riječi u cjelini teksta počinje pogađati ne samo po smislu nego i po prvom slovu – glasu u riječi. To je početak glasovne raščlambe i on odražava povećanje svijesti o elementima koji tvore riječ.

3. Faza prevođenja slova u glas – primjena abecednog načela

Ovo je najteža i najvažnija faza u učenju čitanja u kojoj se dijete služi abecednom strategijom tj. prepoznaje slovo i prevodi ga u njegovu glasovnu zamjenu. U našem je jeziku veliko slaganje između pisanoga znaka (grafema) i izgovorenoga glasa (fonema) za razliku od mnogih jezika u kojima isti grafem daje različite foneme. Ova je faza najteža i našoj djeci, jer zahtijeva glasovnu raščlambu riječi i glasovno pamćenje. Tijekom učenja čitanja mnoga djeca i sama otkrivaju glasovni sustav riječi i metodu kako će riječ rastaviti i ponovno sastaviti u cjelinu. Kod neke djece potrebna je poduka u toj vještini, i to u obliku glasovnog (fonološkog) osvješćivanja i uvježbavanja glasovne raščlambe. Djeca koja ne mogu svladati tu fazu imati će teškoće u čitanju tijekom cijelog školovanja pa i kasnije.

---

² Isto, str. 19-20.

Djetetova sposobnost čitanja u ovoj fazi prevođenja slova u glasove postaje mnogo elastičnija i ono može pročitati svaku riječ, pa i onu, čiji smisao ne poznaje.

4. Faza složenog prevođenja grafičkih u glasovne jedinice

U ovoj je fazi dijete već vješt čitač koji se uprevođenju slovo – glas rukovodi cjelinom gramatičke i statičke strukture, a nove riječi izgovara i naglašava po analogiji s poznatima. Ortografska strategija je osnovna strategija koju dijete ili odrasli čitatelj rabi u toj fazi. U ortografskoj strategiji čitač više ne rastavlja napisanu riječ na njezine osnovne lemente – grafeme, nego uopćava poznate pravopisne cjeline. Ortografska strategija je kombinacija logografske strategije i glasovne raščlambe što znači da čitač lako i brzo čita cjelovito ono što prepoznaje otpirje kao jezičnu i pravopisnu cjelinu, a kad naiđe na nove i nepoznate cjeline, sposoban je za njezinu brzu slovno - glasovnu raščlambu.

2. Čitačke vještine

Primjena abecednog načela započinje kad su sve predčitačke vještine usvojene. Između 7. i 8. godine, a najčešće neposredno prije početka škole, dijete uočava kako izgledaju grafičke zamjene za svaki glas, tj. slova, te uči šifriranje i dešifriranje riječi uporabom slova. Osim toga što se predčitačke vještine tim učenjem usavršavaju i automatiziraju, u prvom razredu se njima dodaje automatiziranje abecednog načela, prepoznavanje velikih i malih slova, semantičko i sintaktičko znanje (značenje i poredak riječi u rečenici) te pravopisno znanje.

Između 8. i 9. godine automatiziranje šifriranja i dešifriranja sve je bolje pa djeca mogu punu pozornost obratiti na smisao onoga što čitaju. Pritom uočavaju neobične, smiješne, etičke i estetske, kao i međusobno suprotstavljene elemente sadržaja. U toj dobi postupno nestaje potreba za oslanjanjem na ilustraciju, jer djeca postaju sposobna za samostalno zamišljanje i predočivanje.

2.1. Darovitost i čitanje

Darovita djeca, tj. djeca velikih intelektualnih sposobnosti, vrlo su često napredni čitači. Ona čitaju prije polaska u školu, neka od njih već s dvije godine. U opisima razvoja darovite djece mogu se naći o tome neobična svjedočanstva. Na takve podatke možemo naići u životopisima mnogih slavnih matematičara, fizičara, filozofa i književnika. U prosjeku, darovita djeca počinju samostalno čitati između 4 i 4 i pol godine, a više od trećine darovite djece čita prije 5. godine života.

Vrlo često darovit djeca nauče čitati sama, ali češće traže pomoć roditelja, pitaju za objašnjenja i imena slova, pokušavaju pročitati natpise, reklame. Spontano uoče povezanost glasa i slova u riječi. Čim to shvate, počinju tražiti i razumijevati poruku i informaciju iz pisanoga teksta. Zato vrlo rano čitaju knjige, i to one koje su kudikamo iznad razine razumijevanja njihovih vršnjaka. Bez obzira na to jesu li darovita u matematičkom, književnom ili u nekom drugom području, često je

darovitu djecu najlakše prepoznati upravo po ranom zanimanju za knjige, po njihovoj izrazitoj i rano izraženoj sposobnosti da se služe pisanim tekstom, te po njihovoj strasti za čitanjem u slobodno vrijeme. Darovita djeca čitaju mnogo više od svojih vršnjaka i mnoga od njih ostaju strastveni čitatelji i u odrasloj dobi. U čitanju pokazuju široko zanimanje: od realističkih priča prelaze na fantaziju, povijesne romane i biografije.

Ubrzan razvoj čitačkih sposobnosti u darovite djece tumači se međusobnim potpomaganjem velike djetetove inteligencije i brige okoline. Roditelji darovite djece, potaknuti zanimanjem i razumijevanjem djeteta, čitaju svojoj djeci trostruko više nego roditelji djece koja nisu darovita. Čitaju im svakodnevno u prosjeku bar 20 minuta i sustavno im omogućuju pristup najrazličitijem pisanom materijalu. Često i smišljeno podučavaju dijete glasovnoj raščlambi, te organiziraju igre i aktivnosti za proširenje djetetova rječnika.

U proučavanju razvojnih putova mnogih stvaralaca pokazalo se da su upravo zajedničke obiteljske aktivnosti i gra u svakodnevnim životnim situacijama približile tu predškolsku djecu čitanju i proučavanju onih sadržaja koja su poslije postala njihov životni interes i područje stvaralaštva.

Čitanje se vrlo uspješno može koristiti kao osnova za razvijanje darovitosti i talenta. Darovita djeca imaju i posebne potrebe u pogledu kakvoće materijala koji im se nudi ili zadaje za čitanje. Oni ne znaju automatski što je dobra literatura i trebaju vodstvo i pomoć u tome, naročito pomoć knjižničara jer im izbor literature može pomoći i da razumiju i rješavaju svoje emocionalne probleme koji često proistječu iz osjećaja njihove izoliranosti i osjećaja da su različiti. Čitanjem i raspravom o problemima i konfliktima stvaralaca, daroviti mogu putem identifikacije postići bolje razumijevanje i podnošenje vlastitih problema. Pri takvoj primjeni literature, koja je stanovita biblioterapija³, potrebno je da odrasla

---

³ Biblioterapija (od biblion = knjiga i therapeia = liječenje) oblik je potporne psihoterapije. Iako se prije svega odnosi na primjenu književnosti u svrhe liječenja, danas se taj pojam proširio na terapijsku primjenu svih književnih oblika, tiskanih i audiovizualnih. Koristi se za smanjenje stresa i frustracija pomoću identifikacije s likom u umjetničkom djelu. Pojedinaac pronalazi sličnost između svojih osobina i problema i osobina i konflikata lika u djelu, posjetovjećuje se s likom, te raščlambom i raspravljanjem o problemima lika postiže razumijevanje svojih problema. Istodobno, zbog emocionalnog poistovjećivanja doživljava emocionalno rasterećenje kad se u djelu postiže razrješenje konflikta.

osoba također pročita istu knjigu i pripremi produktivnu raspravu problema u knjizi, u tijeku koje odrasli voditelj mora potaknuti tri blagotvorna procesa biblioterapije: poistovjećivanje, katarzu i uvid.

3. Važnost okruženja za razvoj predčitačkih vještina: roditelji, vrtić, knjižnica

Iako se većina stručnjaka slaže u mišljenju da u razvoju vještine čitanja osobito predčitačkih vještina važnu ulogu ima kombinacija naslijeđenih osobina (nasljedni čimbenici, tj. biološka struktura živčanih elemenata koja pridonosi manjoj ili većoj sposobnosti za usvajanje vještine čitanja nije u potpunosti poznata) čini se da veću težinu ipak imaju okolinski čimbenici od kojih utjecaj roditelja ima najveću važnost. U nekim slučajevima za razvoj čitačkih vještina važnija je kvaliteta okoline od nasljednih čimbenika.

Pod kvalitetnom okolinom kao poticajem za djetetov budući čitački razvoj podrazumijeva se aktivno bavljenje djetetom od njegova rođenja i da je djetetova prva godina, a vjerojatno i prve tri, možda najpresudnije za njegov daljnji razvoj. Naime, suvremena istraživanja pokazuju da se tijekom prve tri godine života događaju najveće promjene u djetetovu mozgu i stvara se najveći broj veza i novih živčanih izdanaka nužnih za djetetovo učenje. Te se brojne veze među živčanim stanicama održavaju samo ako su neprestano aktivne, ako dijete iz okoline dobiva dovoljno poticaja za kojima „žudi“ djetetov mozak. Za povoljan razvoj najvažnija je okolina koja je sigurna i daje djetetu velike mogućnosti „istraživanja“ no najvažniji dio poticajne okoline jesu ljudi: ljudi koji dijete vole, grle ga i ljuljaju, glade i masiraju, pjevaju mu, pričaju i čitaju slikovnice i priče.

Kvalitetna okolina u smislu neposrednog poticanja čitanja je takvo djetetovo okruženje koje pridonosi kvalitetnom razvoju predčitačkih vještina: nastanku svijesti o prirodi čitanja (abecedno načelo, fonološka korespondencija, linearni redoslijed slijeva nadesno) i svijesti o smislu čitanja (prenošenje poruke, dobivanje obavijesti), koje omogućuje djetetu doživljaj zanimljivosti, ljepote i smiješnoga u pisanome tekstu, donosi mu ugodu i zadovoljstvo u zajedničkom doživljaju čitanja s roditeljima.

Roditelji i odgojitelji postižu kvalitetno okruženje za razvoj predčitačkih vještina dajući primjer korištenja i odašiljanja pisanih obavijesti, uživanja u pričama i zanimljivostima o kojima čitaju u pisanim tekstovima, organiziraju čitačko ozračje

te svakodnevno čitaju djetetu i s djetetom. Postupno uključuju dijete u jednostavne aktivnosti primanja i odašiljanja obavijesti, omogućuju mu sve složeniji uvid u smisao i značenje pisanoga teksta i organiziraju aktivnosti i igre koje u djetetu osvježuju strukturu govora i pisanoga jezika.

4. Predčitačke vještine

Danas se predčitačke vještine smatraju važnim predznakom buduće čitačke, pa i opće školske uspješnosti. Početne predčitačke vještine možemo primijetiti već kod trogodišnjaka kao prepoznavanje i pamćenje rime.

Četverogodišnjaci i petogodišnjaci sposobni su za prepoznavanje rime i pamćenje pjesmica u rimi, kao i za prepoznavanje prvog i zadnjeg glasa u riječi.

Šestogodišnjaci i sedmogodišnjaci sposobni su za glasovnu raščlambu riječi, prepoznaju glasovne igre riječima i aliteraciju, sposobni su za svrstavanje riječi prema početnom i završnom glasu.

Sva znanja i vještine koja su djetetu potreba da nauči čitati dijele se na dva dijela⁴:

- Predčitačke vještine
- Čitačke vještine

Predčitačke vještine stječu se postuno, od djetetova rođenja, od prvog slušanja majčina glasa, riječi i intonacije. To su spoznaje o postojanju i karakteristikama pisanoga govora i prisutne su u svijesti djeteta znatno prije nego što dijete nauči čitati i pisati. Početke predčitačke vještine moguće je zamijetiti u djeteta između 2 i pol i 3 godine.

Predčitačke vještine su svjesnost djeteta o pisanom jeziku, i to o njegova tri aspekta: o funkciji pisanoga jezika, o tehničkim karakteristikama pisma te o procesima i tehnici čitanja.⁵

1. Funkcija i svrha pisanog jezika

Dijete s 2 i 3 godine prepoznaje da netko upravo čita ili piše, svjesno je da iz pisanog teksta proizlazi neka poruka, svjesno je da čitanje ima svrhu da se uoči i primi poruka. Ta se svijest pojavljuje kao prvi pojam o pismu, a njezino pojavljivanje ovisi o prilikama djeteta da primijeti uporabu pisanih informacija u svoj neposrednom okruženju, te da u njoj i samo sudjeluje.

⁴ Čudina-Obradović, M. Čitanje prije škole : priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb : Školska knjiga, 2002. Str.7.

⁵ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja, str. 16-17.

2. Pojmovi o tehničkim i dogovornim karakteristikama pisma

Ova se razvojna razina pojavljuje između 4. i 5. godine kao osvještavanje pojmova o pismu: osvještavanje razlika u slovima, svijest o smjeru pisanja slijeva nadesno i odozgo - dolje; razumijevanje osnovne interpunkcije, usvajanje rječnika koji opisuje pismo i njegove karakteristike (riječi: slovo, riječ, točka). Osobito je važno pojavljivanje svijesti da su riječi u pismu zasebne vizualne jedinice. Postupno se u ovoj fazi pojavljuje i osviještenost glasovne strukture riječi, tj. da se svaka riječ sastoji od zasebnih glasova. Ta se osviještenost pojavljuje najprije kao prepoznavanje rime, a poslije i kao prepoznavanje prvoga glasa u riječi.

3. Svijest o uporabi glasovne strukture riječi u čitanju

Između 5. i 6. godine naglo je poboljšanje u zamjećivanju glasovne strukture riječi. Ono se očituje kao spremnost na igru s rastavljanjem riječi na glasove, uživanje u rimi i uočavanje aliteracije. Ta je svijest osnova za razvoj čitačke vještine, jer omogućuje djetetu da tijekom glasovnog govora podijeli u apstraktne jedinice – foneme koji će odgovarati pisanim simbolima – slovima.

4. Grafo-foničko znanje

Između 6. i 7. godine, a u mnoge djece i prije, uspostavlja se spoznaja korespondencije između glasa i dogovorenog znaka za taj glas – slova. Sad je spremnost za učenje čitanja na vrhuncu, a dijete usvajanjem korespondencije glasa i slova poboljšava predčitačku vještinu raščlambe riječi na glasove.

Predčitačke vještine preduvjet su, nužna znanja i vještine koje djetetu omogućuju lako i brzo postizanje glatkog čitanja s razumijevanjem. Njih će dijete steći u svakodnevnom životu ako se njime roditelj bavi: ako s njim razgovara, čita mu, upozorava na cilj i važnost čitanja i pisanja, širi njegov vokabular i znanje o svijetu oko njega i daje mu dovoljno prilika da i samo aktivno isprobava vještine pričanja, prepričavanja, rukovanja knjigama, olovkama i drugim pisaćim priborom.

Dijete prije polaska u školu mora svladati sve predčitačke vještine, jer su one nužan preduvjet za stjecanje čitačkih vještina, za učenje čitanja.

Predčitačke vještine su raznosvrzne.

Govorne vještine dijete stječe svakodnevno, razgovorom s roditeljima, postavljanjem pitanja i odgovaranjem na njih, pričanjem i prepričavanjem priča. Te prve predčitačke vještine, govorne vještine jesu: razumijevanje smisla rečenice, uočavanje da se rečenica sastoji od riječi, da rečenica ima značenje, da priča ima početak, sredinu i kraj što djetetu pomaže da poslije razumije što čita.

Upoznavanje obilježja teksta predčitačka je vještina što ju dijete stiče zajedničkim razgledavanjem i čitanjem slikovnice s roditeljem. Učit će kako se drži knjiga, kako rečenice teku slijeva nadesno i odzgo nadolje, i što je navjaćnije učit će da se rečenice koje izgovara ono ili roditelj mogu zapisati i da će se čitanjem ponovno pretvoriti u riječi koje se izgovaraju.

Najvažnija predčitačka vještina je **glasovna osjetljivost ili fonološka osjetljivost** kojom dijete razaznaje čitanjem pjesmica u rimi i upozoravanjem na glasove u riječima da se riječi sastoje od glasova, da se svaka riječ može rastaviti na glasove i da se glasovi mogu stataviti u riječ. Fonološka ili glasovna osjetljivost najbitniji je preduvjet učenja čitanja, jer samo ona omogućuje zamjenu glasova slovima i zamjenu slova glasovima (šifriranje i dešifriranje) što je zapravo početak čitanja.

Zajedničkim čitanjem slikovnice i upozoravanjem djeteta na pisane oznake u okolini, dijete će postupno uočavati oblike pojedinih slova i povezanost glasova sa slovima te će postupno prepoznavati značenje pojedinih cijelih riječi i povezanost određenog slova s uvijek istim glasom. Kad dijete postigne ovaj stupanj razumijevanja značenja pisanja i čitanja i usvojilo je sve predčitačke vještine, spremno je za stjecanje čitačkih vještina.

4.1. Uloga obitelji u razvijanju predčitačkih navika

Na učenje u ranoj dobi najveći utjecaj imaju roditelji, bilo da se radi o izravnom odrastanju i učenju u obiteljskoj sredini, ili o posrednom utjecaju, dakle roditeljskom izboru izvanobiteljskih predškolskih programa i okruženja koje djeluje na dječji razvoj. Obitelj i obiteljski kontekst u ranoj dobi od najvećeg su značenja za sve aspekte djetetova razvoja. Dugo se vjerovalo da je utjecaj obitelji veći u području emocionalnog i tjelesnog razvoja, a nešto manji u području kognitivnog i socijalnog razvoja za koje se smatralo da u većoj mjeri ovise o izvanobiteljskim okolnostima i poticajima. Međutim, oni koji se bave pitanjima ranog djetetova razvoja (npr, Tizard, Hughes, 1984.)⁶ ističu upravo suprotno. Promatrajući čitanje kao vještinu u domeni kognitivnog razvoja (iz koje će se kasnije razviti kultura čitanja kao sveukupnost interesa, vještina i odnosa prema knjizi i čitanju), autori naglašavaju da za razvoj svih kognitivnih funkcija i sposobnosti, pa tako i onih vezanih za čitanje, najviše prilika predškolsko dijete ima u obitelji. Za to postoji nekoliko razloga:

- situacije u obitelji predstavljaju za malo dijete prirodne mogućnosti za učenje, učenje se zbiva u realnom životnom kontekstu;
- roditelji (posebice majka) i dijete imaju zajedničko iskustvo što omogućuje da se novo nadovezuje na postojeće i već poznato, te da se razumiju poruke;
- postoje brojne mogućnosti za neprekinuti razgovor (odrasli se koncentriraju na pojedinca, a ne na reakcije i dinamiku cijele grupe dok razgovara s pojedinim djetetom, kao što je to slučaj kada se radi s grupom djece);
- učenje se zbiva u kontekstu koji sa socio-emocionalnog stajališta ima za dijete najveće značenje.

Sve su to razlozi koji upozoravaju na potencijale obitelji u poticanju djetetova razvoja, a za poticanje i razvijanje čitateljskih navika i interes posebno se ističe važnost bliskih socijalnih i emocionalnih veza u obitelji.

---

⁶ Zimmermann, S.; Hutchins, C. Sedam ključeva čitanja s razumijevanjem : kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!. Zagreb : Ostvarenje, 2009. Str. 15.

Kad se djeca susreću s pisanom riječi preko slikovnica ili natpisa u okolini, ona počinju razvijati važne pojmove pismenosti. Naprimjer, nauče da ono što je izrečeno, može biti i napisano, te da je propisan način na koji se nešto može napisati. Djeca koja još ne razumiju vezu između izgovorenog i napisanog mogu biti zbunjena ako im kažete da napišu ono što su rekla. No, ako im damo mogućnost da mnogo puta izgovorenu riječ vide napisanu, ubrzo će shvatiti vezu između izgovorenih i napisanih riječi. Naučit će da ono što je napisano uvijek znači isto, neovisno o tome tko to pročita.

Dok listaju slikovnice, djeca nauče razlikovati tekst od slika, razvijaju sve razine fonološke svjesnosti, od sposobnosti prepoznavanja izgovorene riječi kao niza glasova do sposobnosti upravljanja glasovima od kojih se sastoji riječ i razumijevanja veza između slova i glasova. Konačno, počinju prepoznavati određene tiskane riječi i prelaze na čitanje. Proces čitanja kreće od cjeline prema dijelovima. Djeca tako najprije pogledom odvoje tekst od ostalog što je na stranici i kasnije počnu uočavati riječi u cjelokupnom tekstu i konačno, uočavaju slova u riječi i shvaćaju veze između glasova i slova.

Dijete neće moći ni razumjeti ni usvojiti tehniku čitanja ako od najranijeg djetinjstva nije razvio preduvjete za razumijevanje samog teksta. Ti su predusjeti razumijevanje riječi i rečenice, razumijevanje sadržaja priče, razumijevanje prenošenja govora u pismo, poznavanje dogovorenih oblika pisma, razumijevanje smisla pipisanog prenošenja poruke. Ovi navedeni oblici razumijevanja uče se od najranijeg djetinjstva, prije škole, prije susretanja sa slovima, glasovima i njihovim međusobnim pretvorbama.

Razvojne faze razumijevanja obuhvaćaju: razvoj govora, razvoj razumijevanja sadržaja priče, razumijevanje prenošenja govora u pismo i razumijevanje dogovorenih pisanih običaja.

Razvoj govora

Razvoj govora obuhvaća razumijevanje značenja riječi te povezivanje riječi u cjelinu rečenice i razumijevanje te cjeline.

Dijete govor uči od odraslih već pri kraju prve godine života. Ono uočava da svi predmeti i bića imaju ime i svojstva te žuri naučiti koja imena imaju su njihova svojstva. Strpljivim roditeljskim imenovanjem popraćivanjem radnji riječima, ponavljanjem djetetova izričaja na ispravna način, širenjem i dodavanjem sadržaja jednostavnim djetetovim izričajima, naizmjeničnim slušanjem djeteta i govorenjem djetetu, roditelji razvijaju djetetov govor, njegovu mogućnost izražavanje želje, namjere i misli te šire njego rječnik omogućavajući mu sve bolje razumijevanje značenje riječi i rečenice. Razvijanjem djetetova govora roditelji stvaraju prvu i temeljnu pretpostavku budućeg razvoja čitačkih vještina.

Razvoj razumijevanja sadržaja priče

Roditelji djeci pričaju priču. Djeca postupno razumiju da se u priči zbiva neka radnja, da se nešto događa, da se to događa nekim likovima, da likovi međusobno uspostavljaju različite odnose. Djeca usvajaju i oblik priče: početak, sredinu i kraj, uviđaju da je početak najava priče ili uvod a da je na kraju razrješenje i rasplet. Djeca uživaju u ponavljanju priče, u ostvarenju svojih očekivanja, u emocionalnom rasterećenju pri raspletu priče i sretnom završetku, te često zbog toga ne podnose nikakve promjene u priči, zahtijevaju ostvarenje već poznatoga i uživaju u istim, poznatim riječima. Tijekom vremena i sama mogu zapamtiti i prepričati kratku priču. Pričanje priča djetetu roditeljima je najjednostavniji i besplatan način poticanja govornog i čitačkog razvoja. Pričanje priča mora biti stalna roditeljska aktivnost koja se provodi u toplim odnosima ljubavi i zajedništva.

Razumijevanje prenošenja govora u pismo

Roditelji danas često umjesto za pričom posegnu za dječjom knjigom i djeci čitaju priče umjesto da im ih pričaju, što je dobro ali ima i nekih nedostataka. Čitanjem

se gubi neposredna veza roditelja i djeteta koja se izvrsno upostavlja pričanjem. Osim toga, djetetu neće biti posve razumljivo čitanje priča iz knjige ako ono još nije naučilo strukturu priče iz neposrednog razgovora s roditeljem. Dijete najprije treba razumijeti odakle priča u knjizi, kako se govor pretače u pismo i kako roditelj iz pisma pretače priču u govor. Za takvo je razumijevanje potrebno zajedničko čitanje slikovnice. U jasnoj i jednostavnoj slikovnici dijete će, gledajući slikovnicu s roditeljem uočiti kako napisane riječi označavaju predmete i bića/slike u slikovnici, kako roditelj može te napisane riječi pročitati i kako te riječi sastavljene u rečenice čine priču. Čestim ponavljanjem zajedničkog čitanja slikovnice dijete će uočiti da knjiga sadrži pisani tekst koji se pretvara u priču kad roditelj pisane znakove pretvori u izgovorene riječi. Postupno će se naviknuti da sluša napisanu priču i tražit će ponavljanje čitanja iste priče završavajući svako čitanje zahtjevom „a sad ispočetka“. Razumijevanje pretakanja pisanog teksta u priču velik je skok u razvoju pismenosti. Zajedničko čitanje slikovnica najvažniji je put za postizanje tog skoka.

Razumijevanje dogovorenih pisanih običaja

Zajedničko čitanje slikovnice važno je i radi usvajanja dogovorenih pisanih običaja. U našem su pismu dogovoreni običaji da se počne čitati od prve stranice, da se redak na stranici čita slijeva nadesno i odozgo nadolje, da rečenica započinje velikim slovom, a završava točkom, upitnikom ili uskličnikom. Prateći roditeljevo čitanje i pokazivanje riječi u tekstu, dijete će uočiti sve te pisane konvencije, privikavati će se na prebacivanje pogleda s kraja retka na lijevu stranu stranice gdje započinje sljedeći redak, uočavat će oblik velikih slova na početku riječi i postupno će možda uočiti da se riječi sastoje od dijelova, a to su slova. Sva ta znanja odlično će ga pripremiti za početak usvajanja tehnike čitanja, koja će mu omogućiti da samo dešifrira značenje teksta i uživa u sadržaju priče.

4.1.1. Svakodnevno čitanje djetetu

Osim obavijesti, knjige su važan izvor uživanja u priči, zapletu, ljepoti riječi i slika. Svakodnevno čitanje priča djetetu omogućit će mu da to spozna i da traženje takvog užitka postane njegova stalno potreba. Najbolje je čitanje priča koje se odvija uz osjećaj povezanosti, topline i zajedničkog uživanja u priči. Stoga je dobro da za čitanja dijete sjedi roditelju u krilu, da i samo gleda u slikovnicu, „prati“ tijek priče na stranici uz gledanje slika i redova slova, te da mu roditelj povremeno pokazuje gdje se nalazi riječ koju upravo čita. Djeca uživaju u mnogobrojnim ponavljanjima iste priče, pa će neke riječi, kraj rečenice ili početak i kraj priče naučiti napamet. Roditelj može iskoristiti to znanje tako da „čita zajedno“ s djetetom i da istodobno pokazuje gdje se nalaze riječi koje upravo „čitaju“.

Čitanjem na istom mjestu u skoro približno vrijeme uspostavlja se ritual, običaj zajedničkog čitanja što djetetu daje osjećaj stalnosti i male tradicije što je izvor sigurnosti i uporište za osjećaj vremena i životne organizacije. Ozračje čitanja priče treba biti opušteno, ugodno i toplo, a roditelj smiren i opušten.

Zajedničkim čitanjem s roditeljima dijete uči da je čitanje redovna, svakodnevna aktivnost, koja je važna korisna i zabavna.

4.1.2. Poticajno čitanje

Opisano zajedničko čitanje slikovnica osim svega navedenog u djeteta razvija i njegove govorne sposobnosti kao nužan preduvjet čitačke sposobnosti i kasnijega napretka u školi.

Prema nekim istraživanjima redovito čitanje djetetu od njegove druge godine poboljšava djetetov govorni razvoj, no učinkovito je samo zajedničko čitanje kao oblik aktivnog poučavanja koje se odvija na određeni način i mijenja tijekom vremena.

Tako se kod djece započinje s komentiranjem pročitano i dodijeljivanjem imena slikama koje vide, bez prepričavanja sadržaja da bise postupnim razvijanjem govora postiglo i samo prepričavanje. Taj skok se postiže i dostiže ako roditelji

prilagođuju način čitanja sve većim govornim vještinama djeteta upotrebom učinkovitog, poticajnog čitanja u obliku razgovora u kojemu se faze čitanja izmjenjuju s fazama razgovora o slikama i tekstu, a razgovor postaje sve složeniji i bogatiji.

Načela poticajnog čitanja djetetu su sljedeća⁷:

1. Korisnije je aktivno sudjelovanje djeteta nego pasivno slušanje – bolje je djetetu postavljati pitanja nego tražiti ga da mirno sluša ili pokazuje na slici.
2. Govor roditelja mora potaknuti dječji govor i reagirati na njega proširenjem, objašnjenjem, davanjem primjera, ispravljanjem i pohvalom.
3. Zahtjevi za samostalnim govorom djeteta postupno se povećavaju: zahtijeva se sve veća samostalnost i sve složeniji oblici izražavanja.

Ova su načela primjenjiva u programu razgovornog – dijaloškog čitanja. Dijaloško čitanje mogu primijeniti roditelji kad čitaju djeci, odgajatelji u dodatnom radu s djecom iz nepoticajne okoline (pojedinačno ili u parovima), te knjižničari u programima namijenjenim djeci predškolske dobi u radionicama. U dijaloškom čitanju je najvažnije shvaćanje i preuzimanje aktivne uloge roditelja, odgojitelja ili knjižničara. Njihova je uloga postupno vođenje djeteta u sve složeniju uporabu riječi koja ide od traženja djetetova imenovanja stvari i bića, preko imenovanja svojstava i funkcija pa do traženja djetetova sve dužeg i bogatijeg govora. Drugi stupanj složenosti jest zahtijevanje iskaza od nekoliko riječi i postupnog samostalnog opisa slike i sadržaja priče.

I u sljedećim razvojnim razdobljima, kad dijete preraste jednostavne slikovnice i sposobno je pratiti dugačke priče i zaplete dječjih romana, poželjno je da se dio vremena posveti dijaloškom, a ne doslovnom čitanju. Razgovor prije, za vrijeme i nakon čitanja priče s porukom koristan je način razjašnjenja moralnih dvojbi i usvajanja moralnog i plemenitog ponašanja.

---

⁷Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja, str. 37-38.

4.1.3. Čitanje pjesmica

Čitanje priča je u većini obitelji uobičajena aktivnost što se ne može reći i za pjesmice. Dijete do polaska u školu čuje mnogo više priča nego dječjih pjesmica i stihova, što je pogrešno sa stajališta razvoja predčitačkih vještina budući da je za taj razvoj najvažniji preduvjet u fonološkom osvještavanju, važno je njegovo poticanje slušanjem, uočavanjem i pamćenjem rime.

Često slušanje, čitanje i ponavljanje jednostavnih pjesmica u rimi, hrabrenje djeteta da predvidi završetak u rimi, da nadopunjuje stihove rimom, da pamti rimu, bit će vrlo korisna vježba.

4.2. Čitanje u vrtiću

Dnevni raspored rada u dječjem vrtiću izlazi u susret razvojnim potrebama djece te osigurava vrijeme i prostor za organizaciju predčitačkih aktivnosti. Fizičko okruženje centra za početno čitanje i pisanje valja pomno izabrati te bogato i raznovrsno opremiti tiskanim materijalima koji će poticati djecu na kontinuirano istraživanje. Ovaj centar aktivnosti čine kutić za pisanje, kutić za čitanje, kutić za slušanje priča te prostor za uređenje i uvez slikovnica koje djeca sam crtaju i stvaraju. To nazivamo cjelovitim pristupom jeziku.⁸

Odgovarajućim odabirom namještaja, sredstava i opreme ovaj centar postaje zanimljiv i ugodan, a pozitivno ozračje privlači i djecu nesklonu navedenim djelatnostima. Nužna sredstva i opremu čine slikovnice, knjige kasete s kasetofonom i slušalicama, računalo, papiri i bilježnice, pribor za pisanje, bojice i ostali likovni materijali i sredstva, ljepilo, škare i dr. U ovom su centru trajno nazočne i vizualne informacije u obliku slika s riječima, tablica, natpisa, poruka, podsjetnika. U interakciji s materijalima promiču se predčitačke vještine predškolskog djeteta.

Odgojitelj organizira svakodnevne aktivnosti čitanja djetetu i čitanja s djetetom postupno ga uključujući u proces praćenja teksta. Ove su aktivnosti neizostavan dio svakoga radnoga dana u dječjem vrtiću. Kako je čitanje u izravnoj vezi s razvitkom govora, dijete nije u aktivnostima čitanja samo pasivan slušatelj. Dijete aktivno sudjeluje promatrajući tekst koji se čita a zatim u razgovoru s odgojiteljem prepričava pročitano. Ovakvo čitanje je aktivno i stimulirajuće te se naziva dijaloškim (razgovornim) čitanjem⁹. Pozitivnim feedbackom djetetovi se odgovori obogaćuju, potiče se djetetov samostalniji opis, a sve u ozračju potpore.

Slušanje i pričanje priča jest jedan od najučinkovitijih načina uvoda djeteta u svijet knjige. Rukovodeći se temeljnim pedagoško-psihološkim zahtjevima, odgojitelj organizira kontinuirano čitanje priča i pjesama. Slušajući, djeca

---

⁸ Moomaw, S.; Hieronymus, B. Igre čitanja i pisanja : aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu. Zagreb : Ostvarenje, 2008. Str. 19

⁹ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja, str. 36.

uočavaju da priča slijedi specifična narativna pravila („nekoć davno...“, „na koncu...“). Djeca će postupno koristiti ova pravila kada budu sama prepričavala priču. Ponovna čitanja pomažu djetetu shvatiti pravilnost jezika i stalnost simbola. Razgovarajući o sadržaju, motivima, likovima, dijete razvija govor koji je nužan uvjet čitačke sposobnosti. Posebice razvija i bogat rječnik, bogati se struktura i opseg rečenice, usvaja se pravilna artikulacija i diskriminacija glasova te se zapamćuju složenije i neobičnije govorne strukture, koje se rijetko čuju u svakodnevnom govornom jeziku.

Odgojitelj će također poticati djetetovo zanimanje za pjesme i sklonost prema kraćim rimovanim stihovima. Čitanje pjesama je u funkciji razvitka osjetljivosti za glasovnu strukturu riječi. Dijete shvaća da se riječi sastoje od pojedinih glasova. Stoga se organiziraju različite aktivnosti izmišljanja rima, dopunjavanja stihova te zapamćivanja jednostavnih i primjerenih pjesmica.

Važan je i kontekst tj. kad se riječi, slova i glasovi proučavaju unutar konteksta koji ima smisao, npr. ponavljanje stihova iz popularnih pjesmica ili slikovnica, djeca povezuju riječi i slova koja vide s glasovima koje čuju.

4.2.1. Poticanje početnog čitanja

Djeci odgajatelji mogu olakšati razumijevanje i dešifriranje pisanog jezika pažljivim odabirom slikovnica u kojima mogu zajedno uživati, pronalaženjem raznih mogućnosti da djeca budu u kontaktu s pisanom riječi, uključivanjem priča i ostalih oblika pisanog jezika u druga područja nastavnog programa.

Uživajući u slikovnicama, djeca počinju razumijevati jezik slikovnice i važne komponente priče. Odabirom različitih vrsta slikovnica pružaju se djeci veće mogućnosti za učenje. Tako predvidive slikovnice u kojima se tekst ponavlja ili postoji neki drugi element koji uspostavlja predvidivi obrazac, omogućuju djeci da brzo zapamte riječi i predosjete što će se sljedeće dogoditi. Djeca mogu uz pomoć odgajatelja ispričati priču i osjećati se kao pravi čitatelji. Nepredvidive knjige, s druge strane, nude širu upotrebu jezika i opisa što unapređuje razvoj djetetova jezika i obogaćuje njego rječnik. Knjige rimovanih i ritmičnih pjesama

potiču djecu na igru riječima i jezikom, te im uspjeraavaju pozornost na sličnosti i razlike u zvučanju riječi. Informativne knjige izazivaju dječju znatiželju i obogaćuju znanje o svijetu koji ih okružuje, dok multikulturalne knjige omogućuju uočavanje sličnosti i razlika među ljudima.

Djeca se bolje usredotočuju na pisani jezika kad imaju mnogo prilika da se njime igraju. Pomična slova, igre riječima i razne tabele s riječima koje se mogu preslagivati, neki su od primjera raznih aktivnosti koje odgajatelji mogu ponuditi djeci da bi kod njih pobudili veći interes za čitanje.

Kroz igru djeca stvaraju mrežu međusobnih veza i produbljuju svoje razumijevanje svijeta koji ih okružuje. Uvođenjem slikovnica u druga područja nastavnog programa odgajatelji omogućuju djeci da iskoriste svoje glumačke vještine za intarpretaciju priča. Vole odglumiti priču koristeći predmete imenovane u slikovnici i tako vremenom uvježbavaju praćenje tijeka događaja u priči i usvajaju novi vokabular.

Mogućnosti čitanja nisu ograničene samo na čitanje slikovnica. Djeca vide pisane riječi u različitim kontekstima rijekom dana, od znakova na kutiji žitnih pahuljica do reklamnih prospekata. Odgajatelji stavljanjem takvih materijala u prostor u kojem djeca borave pružaju priliku djeci za česte susrete sa smislenim tiskom. Ambalaža od hrane i telefonski imenik mogu poslužiti za dramsku igru, prometni znakovi za igru građenja, a kartice s pjesmicama za glazbene igre.

Ciljevi početnog čitanja proizlaze iz razumijevanja dječjeg shvaćanja koncepta čitanja a potrebe svakog djeteta, njegove sposobnosti, interesi i stil učenja utječu na održivanje ciljeva i njihovo uključivanje u program rada. Tako bi ciljevi trebali¹⁰:

- omogućiti djetetu da se sprijatelji s knjigama i čitanjem i da u tome uživa;
- omogućiti djetetu da mu pisana riječ uvijek, u svakoj situaciji, bude nadohvat ruke;
- omogućiti shvaćanje veza slovo-glas i slovo-riječ unutar smislene cjeline;

---

¹⁰ Moomaw, S.; Hieronymus, B. Igre čitanja i pisanja : aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu, str. 24.

- omogućiti bogaćenje vokabulara;
- podupirati shvaćanje koncepta pismenosti, tj. vezu između izgovorenih i napisanih riječi;
- razvijati vještine početnog čitanja;
- poticati svladavanje čitanja u okviru svih dnevnih aktivnosti;
- proširivati razumijevanje jezika korištenog u knjigama;
- poticati samopouzdanje djece pri učenju čitanja.

4.2.2. Velike slikovnice

Velike slikovnice su uvećani formati poznatih priča ili pjesmica.¹¹ Riječi su napisane velikim slovima da ih djeca mogu lako vidjeti dok im se slikovnica čita. Velike slikovnice omogućuju da tijekom čitanja čitač tj. odgajatelj bude prislan s više djece u skupini, onako kako to čini roditelj kada s djetetom sjedi na kauči i čita slikovnicu dok dijete gleda na stranicu i prati svaku riječ. Tako djeci mogućnost uspoređivanja pisanih i izgovorenih riječi pomaže da uoče važne veze između govornog i pisanog jezika.

Velike slikovnice su važan dio ranog učenja čitanja jer olakšavaju djeci uočavanje nekih zakonitosti vezanih uz pisani jezik kao što su veze između glava i simbola, veze između onoga što se izgovara i onoga što je otisnuto u knjizi, granice riječi, smjer čitanja s lijeva nadesno i odozgo prema dolje te upotrebu velikih i malih pisanih slova.

Postoje razni kriteriji koji se moraju uzeti u obzir kada se biraju razne slikovnice kao što su sadržaj i izgled teksta. Tekst mora biti predvidiv, riječi se moraju ponavljati ili moraju biti snažno potkrijepljene ilustracijama. Slova moraju biti u standardnom formatu, tipičnom za dječje knjige a veličina slova mora biti dovoljna da sva djeca u skupini dobro vide ono što im se čita dok razmak među riječima mora biti dovoljno velik da se lako može reći gdje jedna riječ završava a druga riječ započinje.

---

¹¹ Isto, str. 25.

Velike slikovnice pomažu razvoj fonološke svjesnosti jer se čitajući ih može istaknuti pojam glasova (fonema) unutar konteksta slikovnice i postaviti djeci pitanja koja će im olakšati uočavanje fonemskih veza. Još jedna od prednosti korištenja velikih slikovnica je razvijanje spoznaje o različitim kulturama i jezicima te za zadovoljavanje posebnih potreba pojedine djece i kao poticaj za učenje pisanja. Osobito su korisne za djecu koja zaostaju u razvoju jezika ili uče jezik zastupljen u knjizi kao drugi jezik. Ponavljanje teksta u kombinaciji s ilustracijama pomaže djeci u učenju vokabulara i olakšava im pamćenje rečeničnih konstrukcija.

4.2.3. Interaktivne tabele

Interaktivne tabele su uvećane verzije pjesmica ili drugih predvidivih tekstova. Uključuju jednu ili više mogućnosti da dijete promijeni ključnu riječ i na taj način promijeni značenje teksta. Interaktivne tabele mogu biti dio kutka za čitanje, glazbenog kutka, dramskog kutka ili nekog drugog kutka koji se uklapa u program rad s djecom predškolske dobi. Tabele nude djeci mogućnost da se upoznaju s tiskom velikih dimenzija, prepoznaju slova i riječi te mijenjaju značenje teksta promjenom pojedinih ključnih riječi. Mnoga djeca usvoji koncepte čitanja i stječu početne navike čitanja istražujući upravo interaktivne tabele.

Interaktivne tabele proizašle su iz napora da se u program opismenjavanja uključi djeci značajan tekst. One pružaju djeci mogućnost da se igraju sa značajnim tekstom i steknu dobro temeljno znanje o čitanju. Tijekom promatranja teksta na tabelama i manipuliranja ključnim riječima stječu znanje o slovima i riječima, uočavaju vezu između izgovorenih i napisanih riječi, razvijaju fonemsku svjesnost i stječu samopouzdanje kao mali čitači. Slova velikih dimenzija olakšavaju im prepoznavanje, razlikovanje, povezivanje i uspoređivanje slova i riječi. Imaju vrlo uočljive granice među riječima pa djeca lakše povezuju jednu izgovorenu riječ s jednom napisanom i stvaraju veze između glasova i slova. Ove

su veze vrlo važne da bi dijete postalo pravi čitač. Djeca imaju i veću kontrolu nad smislom teksta jer mogu promijeniti jednu ili više ključnih riječi.

Koristi od uporabe interaktivnih tabela imaju djeca mlađe i starije predškolske dobi a mogu biti korisne i za učenje pravopisnih znakova i upotrebe velikog slova.

Očite kvalitete interaktivnih tabela pomažu djeci da usvoje pojmove vezane uz čitanje. Zakonitosti su važan dio jezika korištenog u pjesmicama i predvidivim slikovnicama koje imaju čvrstu rimu, ritam ili izrazito ponavljanje. Djeca brzo usvajaju obrazac i zapamte riječi takvih pjesmica i tekstova. Interaktivne tabele potiču ih da na temelju jezičnih obrazaca pogađaju što pojedina riječ znači. Mnoga djeca pomoću interaktivnih tabela prelaze na pravo čitanje i povezuju napisane riječi s tekstom koji su zapamtili.

Interaktivne tabele mogu se osmisliti za djecu s posebnim potrebama. Tada se biraju kraći tekstovi od jednog ili dva retka. Posebno je istaknuta upotreba ovih tabela za korištenje procjene djetetova napretka u čitanju praćenjem djeteta za vrijeme skupnog rada ili tijekom samostalnog rada na interaktivnoj tabeli uočavanjem čita li dijete u pravilnom smjeru, povezuje li glas s pripadajućim slovom i prepoznaje li neke riječi.

4.2.4. Tisak koji nas okružuje

Tisak koji nas okružuje uključuje uobičajene natpise i znakove, kao što su „izlaz“, „stop“ ili „obilazak“ i etikete na pakiranjima hrane. Djetetov interes za pisani tekst odgajatelji razvijaju tako da naglase postojeći uobičajeni tisak u dječjoj okolini i da osmišljavaju i provede s djecom aktivnosti koje uključuju smisleni i funkcionalni tisak u prostoru u kojem ona borave.

Smisleni, funkcionalni i zanimljivi tisak dio je okruženja u kojem se kreću sva mala djeca. Djeca često prepoznaju logotip svojeg omiljenog restorana, paste za zube, igračke ili soka. Gledaju odrasle kako prepisuju recepte iz časopisa, pišu elektroničku poštu. I u vrtićima su djeca okružena obiljem raznog pisanog

materijala. Natpisi u prostoriji govore djeci smiju li u neki dio prostora ili ne. Etikete na policama olakšavaju im spremanje igračaka ili slikovnog pribora.

Za predškolsku su djecu važne aktivnosti vezane uz tisak koji nas okružuje jer omogućuju djeci da shvate važnost čitanja. Natpisi, etikete, tabele, znakovi i oglasne ploče i druge aktivnosti koje se s djecom provode pomažu naučiti djecu da tisak prenosi informacije i da može biti funkcionalan.

Odgajatelji moraju tijekom cijeloga dana koristiti sve raspoložive mogućnosti da u djece potiču fonološku svjesnost unutar tematskog konteksta danom tiskom koji ih okružuje. U situaciji kad djeca traže pomoć da pročitaju neki natpis, etiketu, tabelu ili nešto drugo odgajatelji mogu naglasiti foneme, povezati to što je zapisano s onim što dijete već zna o glasovima i postaviti mu pitanja koja će mu olakšati uspostavljanje veze između glasova i slova.

4.3. Knjižnica kao mjesto poticanja predčitalačkih navika

Još ne tako davno roditelji s predškolicima bojažljivo su ulazili u dječje odjele narodnih knjižnica pretpostavljajući kako djeca koja ne znaju čitati nemaju što tražiti ni dobiti u knjižnici. Knjižničari dječjih odjela u tom su procesu osvješćivanja javnosti vrijedno, predano i strpljivo radili: ponudom najraznolikijih programa za poticanje čitanja i socijalizaciju djece predškolske dobi doveli su u knjižnicu djecu u dobi od tri do sedam godina i njihove roditelje koji su vrlo rado pristali biti partneri u odgoju malih čitatelja.

Devedesetih godina prošlog stoljeća objavljuju se rezultati brojnih istraživanja rane pismenosti koji upozoravaju da se pismenost razvija od rođenja, te da njezin razvoj ovisi o tri bitna čimbenika: poticajima roditelja i drugih odgajatelja, modelu roditelja/odraslog koji čita i okruženosti građom za čitanje (kućna knjižnica, blizina dječje knjižnice, bogate i dostupne knjižare i sl.)¹²

Ove spoznaje daju narodnim i dječjim knjižnicama dvostruki zadatak. S jedne strane, važno je osigurati djetetu poticajnu okolinu i dovoljno štiva, a s druge strane neophodno je informirati i obrazovati roditelje u području čitanja i pričanja djeci od najranije dobi.

Knjižnične aktivnosti kroz koje se praktično primjenjuju znanstvene spoznaje su čitanje slikovnica, dramatizacija slikovnica pomoću lutaka, dijaloško čitanje, čitanje uz animaciju slova, glasova i riječi te uočavanje djece s fonološkim deficitom i poduzimanje akcije kako bi im se pomogli.

Raspolažući širokim izborom graše i aktivnosti, narodne knjižnice pružaju bebama i djeci rane dobi, kao i njihovim odgajateljima (odnosi se na sve osobe koje odgajaju djecu rane dobi, odgajatelje u raznim ustanovama, privatne osobe, članove obitelji te roditelje) mogućnost pronalaženja prostora gdje su dobrodošli, prostora bogatog prikladnim izvorima za učenje, te prigodu uživanja u dječjim pjesmicama, kartoniranim i taktilnim knjigama prilagođenima njihovoj dobnoj skupni. Biti dijelom knjižnične zajednice predstavlja rano socijalno iskustvo koje

---

¹² Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008. Str. 8.

potiče znatiželju i maštu. Uz pomoć odgojnih igračaka, slagalica i šaljivih knjiga, znanje koje se razvija u odnosu između „djeteta i njegova odgajatelja“ razvit će se u odnos „djeteta i knjige“

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi

Međunarodna knjižničarska zajednica posljednjih godina posvećuje veliku pozornost knjižničnim uslugama za djecu najranije dobi i njihove roditelje, o čemu svjedoči objavljivanje IFLA-inih Smernica za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi 2007. godine, te brojni primjeri prakse iz narodnih knjižnica širom svijeta. Cilj je objavljivanja Smjernica pružiti knjižničarima narodnih knjižnica okvir za strateško planiranje i razvoj usluga namijenjenih obiteljima s malom djecom, a dječjim knjižničarima dati poticaj i sredstvo za svakodnevno djelovanje u praksu.

5. Projekti za poticanje čitanja u djece predškolske dobi

5.1. Čitajmo im od najranije dobi

Hrvatsko čitateljsko društvo već 14 godina (od svojeg osnutka 1995. godine) radi na promicanju čitanja djeci i s djecom od njihove najranije dobi. Polazište su im brojna istraživanja, domaća i strana koja pokazuju da se djeca kojoj se čita i priča od najranije dobi brže razvijaju, zainteresiranija su za okolinu, brže uče, bolje se snalaze u komunikaciji s drugim, razvijaju predčitateljske vještine i spremnija su za samostalno čitanje. Tijekom protekle dvije godine, od 2007., Društvo je intenziviralo rad u tom području. Organiziran je stručni skup na temu rane pismenosti *Pismenost djece i mladih*, a ubrzo nakon toga Društvo je realiziralo projekt *Informativno-edukativni paket za novorođenčad i njihove roditelje*.¹³

Polazeći od činjenice da bebi treba čitati od prvog dana života, pripremili su paket informativno-edukativnog sadržaja koji su roditelji primili već u rodilištu. Paket sadrži letak s najvažnijim informacijama o važnosti čitanja djeci i s djecom od rođenja te prikladnu slikovnicu kako bi roditeljima olakšali nabavu te ih potaknuli da što prije počnu čitati svojoj bebi.

U suradnji s Komisijom za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskog knjižničarskog društva izradili su popis kvalitetnih slikovnica objavljenih u Hrvatskoj u zadnjih nekoliko godina.

Osim čitanja, ovom akcijom promovira se i socijalno prihvatljiv odgoj djeteta te podiže svijest o kompetentnom roditeljstvu pa su partnera pronašli u udruzi RODA – Roditelji u akciji (www.roda.hr). Projektu su se pridružile i gradske knjižnice koje su, uz prikladnu čestitku, pozvale roditelje i bebe na besplatno jednogodišnje korištenje knjižničnim uslugama, nastojeći tom akcijom potaknuti što raniji dolazak djece u gradsku knjižnicu i stjecanje navike samostalnog dolaska, a samim tim i kvalitetnije provođenje slobodnoga vremena.

---

¹³ Projekt je 2004., 2005. i 2006. organizirala Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskoga društva.

5.2. Nati per leggere

„Nati per leggere“ projekt koji promovira rano glasno čitanje djeci od najranije dobi, provodi se u Italiji od 1999. godine a 2001. godine dobio je nagradu Ministarstva kulture za „Najbolji događaj na području čitanja i promocije knjige na nacionalnoj razini za 2001. godinu u Italiji“.

Nositelji projekta su Udruženje talijanskih knjižnica (AIB – Associazione Italiana Biblioteche), Prosvjetno društvo pedijatarata (Associazione Cluturale Pediatri) te Centar za dječje zdravlje (Centro per la Salute del Bambino).

Voditeljica Središnje dječje knjižnice u Rimu Letizia Tarantello ujedno je i pokretač talijanskog nacionalnog projekta Rođeni za čitanje – Nati per leggere pokrenula je projekt u svrhu podrške i poticanja prakse da roditelji na glas čitaju svojoj djeci od najnježnije dobi kao pravo svakog djeteta.

Nit vodilja, slogan ovog projekta glasio je „Primajući ljubav prema čitanju putem iskazivanja ljubavi: roditelj koji djetetu čita priču“.

U projekt su uključeni knjižničari koji odabiru sadržaje za knjige ovisno o kronološkoj dobi i sposobnosti shvaćanja djece, pedijatri koji s roditeljima i djecom zajedno čitaju na redovitim sistematskim pregledima i potom poklanjaju djeci po primjerak knjige i odgojitelji u jaslicama i vrtićima. Od 6 mjeseci života do polaska u školu djeca tako stvore svoju prvu biblioteku od 10 knjiga.¹⁴

Radna grupa, koju čine pedijatri i knjižničari, vodi projekt na nacionalnoj razini.

Na lokalnoj razini knjižnice koordiniraju projekt na svojem području, nabavljaju informativni materijal o projektu, popunjavaju knjižni fond i brinu se o opremi, organiziraju tečajeve za volontere koji će čitati djeci, organiziraju posebne tečajeve za škole i sudjeluju u financiranju sličnih akcija.

Uloga pedijatarata je informirati roditelje o važnosti čitanja za cjelokupni razvoj djeteta, pri čemu koriste znanja knjižničara o knjigama za najmlađe i načinima čitanja. Pedijatri u javnome zdravstvu obrazovani su da, tijekom zdravstvenih pregleda djece u dobi od 6 mjeseci do 6 godina, roditeljima pruže smjernice o važnosti čitanja naglas. Kad god je moguće, djetetu se daje nova knjiga prilikom posjeta, a roditelje se potiče da koriste knjižnicu.

---

¹⁴ Nati per leggere. URL: [http:// www.natiperleggere.it](http://www.natiperleggere.it) (25.01.2010.)

NPL (Nati per leggere) potiče pismenost, zalaže se za više čitanja roditelja svojoj djeci, za više knjiga namijenjenih djeci kod kuće (pokazalo se da ima sve više djece kojoj je roditeljsko čitanje kod kuće jedna od omiljenih aktivnosti).

NPL čitanje smanjuje vrijeme provedeno pred televizijom kada je dijete pasivno. Ova činjenica ide u prilog tome da je dijete više zaokupljeno i očarano čitanjem, nego gledanjem televizije.

6. Radionica u vrtiću – tijek i osvrt

Za roditelje i odgajatelje trebaju se organizirati radionice kao dio obiteljskog obrazovanja za razvijanje predčitačkih navika i stoga i ova radionica u preškolskoj ustanovi koja je organizirana je za skupinu roditelja iz mještane grupe, to znači da se radi o djeci od 3 godine starosti do predškolaca. Prva i najvažnija stvar koja je roditeljima na radionici informativnog i edukacijskog karaktera htjela dočarana je ključna promjena perspektive gledanja na pogodnu dob za razvijanje predčitačkih navika, tj. za literarnu i knjižničnu inicijaciju. Predavanje je započeto s UN-ovom konvencijom o pravima djeteta u kojoj između ostalog stoji da svako dijete ima pravo na puni razvoj potencijala, pravo na slobodan i otvoren pristup informacijama, materijalima i programima. U kontekstu učenja u obitelji djeca imaju slobodan pristup narodnoj knjižnici kao temeljno ljudsko pravo i kao dio upsješnog razvoja pismenosti.

Najmlađa djeca su ovisna o svojim roditeljima i odgojiteljima u ostvarivanju prava na knjige i na knjižnične usluge i zato roditelje putem ovakvih radionica treba educirati i potaknuti na ostvarivanje ovakvih prava svoje djece, dok odgajatelji informacije dobivaju putem profesionalnog usavršavanja kao obvezatnog djela svog napredovanja u struci.

Dijete koje je motivirano za čitanje je ono koje voli aktivnost čitanja, smatra čitanje poželjnom aktivnošću i čita samoinicijativno bez ikakve vanjske prisile ili motiviranja. Takva unutarnja motivacija za čitanje nastaje samo onda kad djeca u čitanju s roditeljima doživljavaju ugodne trenutke i ugodne emocije, kad otkriju kako im čitanje priče može donijeti užitak i kad primjećuju da odrasli u njegovoj okolini također uživaju u čitanju nekog teksta. Zato su za nastanak pozitivne čitačke motivacije najvažniji doživljaji u obitelji u tijeku interakcija s pisanim tekstom. Najčešće se te interakcije javljaju u tijeku zajedničkog čitanja slikovnica i priča, a to znači znatno prije ulaska u školu. Osim zajedničkog čitanja, za razvoj čitačke motivacije predškolaca pokazali su se jako bitnima i zajednički odlasci u knjižnicu i pregledavanje i posudba knjiga iz knjižnice. No, značajni rezultati istraživanja ukazuju na to da roditeljsko bavljenje djecom ima pozitivan utjecajana čitačku motivaciju samo kad je povezano s veseljem, igrom i

zabavom, a sustavni napor roditelja za razvijanje djetetove čitačke vještine imaju negativan utjecaj na djetetovu želju za samostalnim čitanjem.

U dijelu predavanja koje govori o poticanju spremnosti za čitanje obrazloženo je direktno i indirektno poticanje. Pod indirektnim poticanjem podrazumijeva se pažnja koju odrasli pridaju pismenosti i kulturi, zatim vrijeme koje odrasli provode u čitanju, samo mnoštvo materijala za čitanje u kući, aktivnosti i igre sa govornim i pisanim jezikom te pristupačnost materijala za čitanje samom djetetu.

Na radionici su apostrofirana dva čimbenika:

potreba dobrog poznavanja svih sastavnica dobrog čitačkog razvoja i potreba organiziranja predškolskih čitačkih aktivnosti putem neizravnog poučavanja, u ozračju igre i vedrine.

Uslijedio je osvrt na potencijale obitelji u poticanju djetetova razvoja, a za poticanje i razvijanje čitateljskih navika i interesa posebno se ističe važnost bliskih i emocionalnih veza u obitelji.

Čitanje priča djeci u ranoj dobi, ne samo da izaziva interes, već i osposobljava djecu za razvoj mišljenja o realnom i hipotetičkom te im pomaže u procesu mišljenja na putu od percepcije i predodžbe i stvaranja pojmova, što je i osnova mentalnog razvoja. Time je naglašeno da čin kad roditelji čitaju svom djetetu nije samo dobi s emocionalnog stajališta već i da dijete uči:

- kako funkcioniraju knjige (tzv. „jezik knjige“ kao npr. što je stranica, red, riječ, slovo, skupna riječi i sl.);
- kako funkcioniraju priče (oblik priče, uloga likova, odnos imaginarnog i stvarnog života i sl.);
- kako koristiti jezik u procesu mišljenja (to omogućava odvajanje od fizičkog konteksta i shvaćanje jezika kao apstraktnog „alata“ za komunikaciju).

Roditeljima su dane preporuke što činiti u pogledu čitanja predškolskom djetetu i poticanja djetetova interesa za čitanje i knjige. Navedeno je da roditelji trebaju:

- prepoznati važnost razgovora s djetetom, posebice u situacijskom kontekstu, a zatim i nezvano za realna i trenutna zbivanja (dijete uči osnove sintakse i semantike);

- koristiti se pisanim porukama iz djetetove okoline kao poticajem za čitanje (nazivi, reklame, kratke pisane poruke ukućana i sl.);
- čitati i sami kako bi dijete imalo poticajan model;
- učiniti priče i dječju poeziju svakodnevnim (a ne samo prigodnim) dijelom djetetova života (razvijati rituale čitanja – npr. pred spavanje, u određeno vrijeme kad svi ukućani čitaju i sl.).

Smatra se da većina roditelja to radi intuitivno dok drugima treba izravna pomoć i poticaj kako bi znali zašto razgovarati s djetetom i čitati mu u dobi dok ono još ne poznaje ni slova ni riječi, kako to učinkovito činiti, i na kraju što čitati djetetu određene dobi. Sve gore navedeno je postignuće ove radionice prikazom putem prezentacije, predavanjem te odabirom i prikazom slikovnica iz knjižnog fonda Gradske knjižnice Labinu, na primjeru koje je dokazano da roditelji djece koja su upisana u knjižnicu u znatno većem broju čitaju svojoj djeci svakodnevno, nego oni čija djeca nisu korisnici knjižnice.

Pokazana je spremnost roditelja da prihvate pomoć i sugestiju od strane predavača i zbog toga treba razvijati i prikazati poticajne programe koje knjižnica može ponuditi kroz izravan rad i aktivnosti s djecom, ali i na informiranje i educiranje samih roditelja u pogledu važnosti čitanja u obitelji te na izravnu pomoć u razvijanju čitateljske kulture njihove djece od najranije dobi što je konačni cilj radionice

Zaključak

Ovim diplomskim radom htjela sam ukazati na važnost predškolske djetetove okoline za učenje čitanja, tj. usvajanje čitačkih vještina i pozitivne čitačke motivacije.

Predškolska djetetova okolina: obitelj, vrtić, knjižnica/igraonica, predškola, mora dobro poznavati zakonitosti čitačkog razvoja djeteta, jer je ona najznačajniji činitelj razvoja onih djetetovih znanja neophodnih za svladavanje središnje aktivnosti čitanja tj. dešifriranje i šifriranje glasova slovima i slova glasova.

Ta znanja jesu:

- osjetljivost za glasove (koja je neophodan preduvjet za učenje primjene abecednog načela)
- govor i rječnik (što je neophodan preduvjet razumijevanja teksta)
- razumijevanje smisla primanja i odašiljanja pisane poruke
- razumijevanje konvencija pisanog teksta
- te motivacija i uživanje u aktivnostima slušanja, čitanja i proizvodnji pisanog teksta.

Rad razmatra mogućnosti utjecaja predškolske okoline na svaku od tih sastavnica dobrog čitačkog razvoja, počevši od utjecaja obitelji kao najvažniji predškolski utjecaj ali razmatra i važnost izvanobiteljskih institucija kao što su vrtić i knjižnice.

Literatura

- Azar, P. Knjige, djeca i odrasli : studija. Zagreb : Stylos, 1970.
- Benček, Š. Razgovor s knjigom. Zagreb : Školska knjiga, 1981.
- Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja, Zagreb : Školska knjiga, 2002.
- Čudina-Obradović, M. Čitanje prije škole : priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb : Školska knjiga, 2002.
- Demut, A. Putokazi školske knjižnice. Zagreb : Školska knjiga, 2003.
- Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2001.
- Keedorfer J.; Mayer M.; Tumpold, E. Čitati s voljom i razumom. Koprivnica : Hrvatsko čitateljsko društvo, 1998.
- Mattes, W. Nastavne metode : 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike. Zagreb : Ljevak, 2007.
- Moomaw, S.; Hieronymus, B. Igre čitanja i pisanja : aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu. Zagreb : Ostvarenje, 2008.
- Nati per leggere. URL: [http:// www.natiperleggere.it](http://www.natiperleggere.it) (25.01.2010.)
- Sabljak T. Blasfemija čitanja : ironijska uporaba teksta. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 1999.
- Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.
- Udruga Roda. URL: [http:// www.roda.hr](http://www.roda.hr) (25.01.2010.)
- Zimmermann, S.; Hutchins, C. Sedam ključeva čitanja s razumijevanjem : kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!. Zagreb : Ostvarenje, 2009.

Prilog: Prezentacija s održane radionice s fotografijama

Razvijanje čitalačkih navika u djece predškolske dobi

Majda Milevoj Klapčić, prof.,
apsolvent bibliotekarstva

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

1

1. Spremnost za čitanje počinje rano

- Pismenost podrazumijeva četiri osnovne i povezane vještine: čitanje, pisanje, govor i razumijevanje
- Rana pismenost je ono što djeca znaju o čitanju i pisanju prije nego počnu samostalno čitati i pisati
- Sustavno poučavanje čitanja počinje s obveznim školovanjem, a da bi to bilo uspješno potrebno je razviti predčitačke vještine

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

2

2. Karakteristike faza rane pismenosti obzirom na dob djeteta

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

3

6 -12 mjeseci

- Prihvaća knjigu, prinosi je ustima, sjedi u krilu, drži glavu uspravno
- Gleda slike, glasa se, gladi slike, najradije gleda fotografije lica
- Roditelji drže dijete udobno, tako da se gledaju licem u lice
- Roditelji slijede djetetov znak za “još” i “stop”

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

4

12 – 16 mjeseci

- Pridržava knjigu uz pomoć, okreće stranice, nekoliko istovremeno, sjedi bez pomoći, u stanju je nositi knjigu
- Više ne ide s knjigom pravo u usta, pokazuje na slici s jednim prstom, prepoznaje sliku javljajući se za nju tipičnim glasanjem
- Dijete može biti žalosno ako roditelj čita nezainteresirano, dijete donosi knjigu da mu se čita, ako roditelj inzistira da dijete sluša, ono može odbijati

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

5

18 – 36 mjeseci

- Lista stranicu po stranicu, nosi knjigu po kući
- Daje imena slikama, pažnja jako varira, traži da mu se jedna te ista priča stalno čita iznova, "čita" knjige svojim lutkama
- Roditelj pita "što je ovo" i daje vremena djetetu da odgovori, prilagođava knjigu djetetovom iskustvu, treba tolerirati fluktuirajuću pažnju djeteta

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

6

3 godine i stariji

- Drži knjigu bez pomoći, lista stranice normalne debljine jednu po jednu
- Opisuje jednostavne radnje, u stanju je prepričati priču, igra se čitajući, prati prstom s lijeva na desno, s vrha na dno, “piše” svoje ime (linearno piskara)
- Roditelj postavlja pitanja kao “što se događa?”, vrednuje djetetove odgovore i raščlanjuje ih, ne forsira dijete već pokazuje zadovoljstvo kad ono koristi riječi

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

7

3. Zašto je važno čitati djetetu od najranije dobi?

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

8

Čitanje djetetu od najranije dobi:

- Pomaže u stvaranju posebne emocionalne veze između djeteta i odraslog
- Izaziva zadovoljstvo i ugodu djeteta
- Uvodi dijete u svijet umjetnosti i književnosti
- Unapređuje djetetove sposobnosti slušanja
- Pomaže u razvoju opažanja, promatranja, pažnje, pamćenja, mišljenja i logičkog zaključivanja
- Uvodi dijete u raznoliki svijet zbivanja i iskustava, razvija djetetove interese, omogućava stjecanje znanja

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

9

- Bogati njegov rječnik i govorne sposobnosti
- Pomaže djetetu da razvije predčitačke vještine neophodne za samostalno čitanje
- Bogati maštu i kreativno mišljenje
- Razvija djetetove osjećaje i sposobnost uživljavanja u osjećaje drugoga
- Pomaže u usvajanju moralnih vrijednosti i humanih poruka
- Pridonosi motivaciji za samostalno čitanje i uživanju u čitanju i knjizi
- Pomaže djetetu da zavoli knjigu

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja 2009.

10

4. Savjeti za roditelje: 10 zlatnih pravila

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

11

1. Razgovarajte s djetetom
2. Slušajte dijete
3. Poštujte dijete, pokažite mu da vam je važno
4. Čitajte djetetu na glas svaki dan
5. Stvarajte rituale čitanja
6. Čitajte s djetetom u svakoj prilici različite tekstove i poruke
7. Čitajte i sami jer ste vi djetetu model
8. Pišite i zapisujte pred djetetom
9. Ograničite vrijeme za gledanje TV i igranje računalnih igrica
10. Darujte djetetu knjigu

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

12

5. Što je slikovnica?

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

13

- Slikovnica je prva djetetova knjiga u kojoj je priča upotpunjena ili proširena i obogaćena ilustracijama.
- Priča može biti ispričana bez riječi, samo slikama ili su slike nanizane kao pojmovi koje dijete razgledava, prepoznaje, imenuje i priča o njima
- Kvaliteta slikovnice procjenjuje se prema ilustracijama i tekstu ili pak prema njihovoj međusobnoj usklađenosti i opremi
- Slikovnica mora biti tiskana neotrovnim bojama, zaobljena i bez oštrih rubova te prikladna za rukovanje

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

14

6. Biranje knjiga prema uzrastu

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

15

Bebe (6-12 mjeseci)

- 📖 knjige sa debelim koricama sa slikama drugih beba
- 📖 male knjige sa debelim koricama koje mogu dodirivati i okusiti
- 📖 knjige sa slikama poznatih predmeta kao što su igračke

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

16

Djeca (12-24 mjeseca)

- 📖 velike knjige sa debelim koricama koje mogu nositi
- 📖 knjige sa slikama djece koja rade poznate stvari kao što su spavanje i igranje
- 📖 knjige za laku noć
- 📖 knjige u kojima se govori o “dobar dan” i “doviđenja”
- 📖 knjige sa samo nekoliko riječi na svakoj stranici
- 📖 knjige sa jednostavnim rimama i predvidljivim tekstom
- 📖 knjige o životinjama

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

17

Predškcolci (2 - 6 godina)

- 📖 knjige sa pričama
- 📖 knjige o djeci koja izgledaju i žive kao oni
- 📖 knjige o prijateljstvu
- 📖 knjige o odlasku u školu ili kod doktora
- 📖 knjige o braći i sestrama
- 📖 knjige sa jednostavnim tekstovima koje mogu zapamtiti ili pročitati

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

18

Ne zaboravite!

- Budite poticaj vašem djetetu u svim aktivnostima vezanim uz čitanje
- Čitajte i sami jer dijete rane dobi mnogo toga uči po modelu
- U čitanju djetetu trebaju sudjelovati oba roditelja
- Budite uvijek okruženi knjigama i materijalima za čitanje
- Otkrijte što najviše veseli vaše dijete pri čitanju, upoznajte njegove čitateljske interese
- Učlanite dijete u dječju knjižnicu što ranije, zatražite savjet knjižničara o tome što čitati djetetu određene dobi
- Darujte djetetu slikovnice što češće

Korisni linkovi

- www.hcd.hr

Hrvatsko čitateljsko društvo

- www.kgz.hr/mreza/hcdk/default.asp

Hrvatski centar za dječju knjigu – Knjižnice
grada Zagreba

- www.profil.hr
- www.nasadjeca.hr

Hvala na pažnji!

mmilevoj@inet.hr

Dječji vrtić Pjerina Verbanac, Labin, 18. svibnja
2009.

21